

TONKA TACOL
ROBERT POTOČNIK

LIKOVNO IZRAŽANJE

DIDAKTIČNA IZHODIŠČA ZA POUK LIKOVNE DEJAVNOSTI
V OSNOVNI IN SREDNJI ŠOLI

LIKOVNO IZRAŽANJE

Didaktična izhodišča za pouk likovne dejavnosti v osnovni in srednji šoli

Avtorja: dr. Tonka Tacol
dr. Robert Potočnik

© Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, 2025

Recenzentki: dr. Božena Šupšáková, PhD (Univerza Komenskega v Bratislavi)
dr. Sonja Vuk (Univerza v Zagrebu, Akademija za likovno umetnost)

Lektor: dr. Tomaž Petek

Oblikovanje: dr. Tonka Tacol, dr. Robert Potočnik

Grafična priprava: mag. Saša Dolšak, Bella Rossa s.p.

Založila in izdala: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Zanjo: dr. Karmen Pižorn, dekanja

Tisk: Birografika Bori d.o.o., Ljubljana

Naklada: 150 izvodov (1. izdaja, 1. natis)

Cena: 25 EUR

Ljubljana, 2025

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.3:7.02(035)

TACOL, Tonka

Likovno izražanje : [didaktična izhodišča za pouk likovne dejavnosti v osnovni in srednji šoli] / Tonka Tacol, Robert Potočnik. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2025

ISBN 978-961-253-316-8

COBISS.SHD 239832067

Vse pravice pridržane, reproduciranje in razmnoževanje dela po zakonu o avtorskih pravicah ni dovoljeno.

VSEBINA

ŠOLA IN OKOLJE.....	8
POMEN POUKA KOT PROCESA LIKOVNE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA	8
TEORIJA LIKOVNE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA	
TER ZNANSTVENE DISCIPLINE	10
UČENEC – DEJAVNA, USTVARJALNA OSEBNOST V LIKOVNOVZGOJNEM PROCESU	13
TEMELJNA PODROČJA UČENČEVE OSEBNOSTI	16
ČUTNO (AFEKTIVNO) PODROČJE UČENČEVE OSEBNOSTI	17
PSIHOMOTORIČNO PODROČJE UČENČEVE OSEBNOSTI.....	19
SPOZNAVNO (KOGNITIVNO) PODROČJE UČENČEVE OSEBNOSTI	20
DEJAVNIKI LIKOVNIH IN DRUGIH ZMOŽNOSTI UČENCEV	25
NATANČNO IN OBČUTLJIVO ZAZNAVANJE (SENZITIVNOST).....	25
PREDSTAVE	27
VIZUALNI SPOMIN	29
VIZUALNO IN LIKOVNO MIŠLJENJE	30
INTUICIJA.....	34
DOMIŠLJIJA (FANTAZIJA), PODOBOŽIVOST (IMAGINACIJA)	35
ČUSTVA (EMOCIJE).....	37
MOTORIČNA SPRETNOST IN MOTORIČNA OBČUTLJIVOST (SENZIBILNOST)	39
LIKOVNA USTVARJALNOST	41
MOTIVACIJA.....	49
VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI PROCES LIKOVNE DEJAVNOSTI	53
LIKOVNO IZRAŽANJE.....	58
USVAJANJE SPOZNANJ O LIKOVNIH POJMIH IN LIKOVNIH ZAKONITOSTIH	62
POUK KOT PROCES POUČEVANJA IN UČENJA	63
SUBJEKTIVNI IN OBJEKTIVNI DEJAVNIKI UČINKOVITEGA UČENJA	
PRI LIKOVNI DEJAVNOSTI.....	77
SUBJEKTIVNI DEJAVNIKI POUKA.....	77
OBJEKTIVNI DEJAVNIKI POUKA	78
UČNI STILI UČENCA, TIPI UČENJA	80

PREPOZNAVANJE INDIVIDUALNIH ZNAČILNOSTI UČENCEV	83
LIKOVNI RAZVOJ UČENCEV KOT PERCEPTIVNO RAZISKOVANJE PREDMETOV IN POJAVOV.....	86
LIKOVNA SPOSOBNOST IN INDIVIDUALNOST LIKOVNEGA IZRAZA UČENCA.....	89
LIKOVNA DEJAVNOST IN RAZLIČNOST UČENCEV	92
LIKOVNA DEJAVNOST Z NADARJENIMI UČENCI.....	92
LIKOVNA DEJAVNOST UČENCEV S POSEBNIMI POTREBAMI IN IZZIVI.....	96
UČITELJ, POUČEVALNI STILI, NAČINI POUČEVANJA.....	103
IZOBRAŽEVANJE UČITELJA, MOTIVACIJA ZA POUČEVANJE IN UČINKOVITOST POUČEVANJA	107
UČITELJEVA PROFESIONALNOST (KOMPETENCE)	110
VIŠJA POJMOVANJA POUČEVANJA IN UČENJA – MEDPREDMETNI (INTERDISCIPLINARNI) POUK	113
UČITELJEVO OCENJEVANJE LASTNE DEJAVNOSTI – KRITIČNA REFLEKSIJA.....	118
NAČRTOVANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA.....	127
UČNI NAČRT IN LETNI DELOVNI NAČRT (LETNA PRIPRAVA)	128
UČNI NAČRT ZA LIKOVNO DEJAVNOST.....	128
LETNI DELOVNI NAČRT (LETNA PRIPRAVA) ZA LIKOVNO DEJAVNOST.....	132
TEMELJNA DIDAKTIČNA NAČELA – VODNIK UČITELJU ZA DELOVANJE V UČNEM PROCESU.....	136
NAČELO POSTOPNOSTI IN KONTINUIRANOSTI.....	136
NAČELO USTREZANJA LIKOVNIH POJMOV PSIHOFIZIČNEMU RAZVOJU UČENCEV.....	137
NAČELO KAKOVOSTI LIKOVNIH MATERIALOV, PRIPOMOČKOV IN UČNIH SREDSTEV	138
NAČELO LIKOVNE DEJAVNOSTI IN SAMOPOZNAVANJA	139
NAČELO LIKOVNOSTI.....	140
NAČELO NAZORNOSTI.....	142
NAČELO ZGLEDA (EKSEMPLARNOSTI)	142
NAČELO CELOVITOSTI (KOMPLEKSNOSTI)	143
NAČELO SOCIALIZACIJE (UDRUŽBLJENJA)	143
NAČELO SODOBNOSTI (AKTUALNOSTI)	144

UČNE METODE V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU	144
BESEDNA (VERBALNA) METODA	146
METODA RAZLAGE	146
METODA POGOVORA	147
DOKUMENTACIJSKA METODA	149
PONAZORITVENA, PRIKAZNA (DEMONSTRACIJSKA) METODA	150
METODA PRAKTIČNEGA DELA	152
POSEBNE (SPECIFIČNE) LIKOVNE METODE.....	153
METODA ŠIRJENJA IN ELABORIRANJA LIKOVNIH SENZIBILNOSTI...154	
METODA ESTETSKE KOMUNIKACIJE.....	156
METODA TRANSPONIRANJA IN ALTERNATIVE	157
METODA KOMPLEKSNOСТИ IN PREPLETANJA	157
METODA UZAVEDANJA LASTNE SENZIBILNOSTI.....	158
METODA SAMOSTOJNEGA DOJEMANJA IN USVAJANJA	
LIKOVNE TEHNIKE SKOZI LASTNO IZKUŠNJO	158
IMERZIVNA METODA PRI LIKOVNI DEJAVNOSTI	159
UČNE OBLIKE V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU	164
NEPOSREDNO POUČEVANJE	165
FRONTALNA UČNA OBLIKA.....	165
POSREDNO POUČEVANJE.....	167
INDIVIDUALNO DELO	167
SKUPINSKO DELO	168
DELO V DVOJE	169
LIKOVNA DEJAVNOST ZUNAJ UČILNICE (EKSKURZIJA)	170
TIPI UČNIH UR	171
UČNA SREDSTVA – UČNI MEDIJI, VIZUALNA KOMUNIKACIJA V	
UČNEM PROCESU	172
PRISTOPI K OBVLADOVANJU DISCIPLINE V UČNEM PROCESU	178
UČITELJEVA PRIPRAVA NA IZVEDBO UČNE URE	189
NAČRTOVANJE LIKOVNIH NALOG	195
IZHODIŠČA ZA LIKOVNOIZRAZNO DELO V LIKOVNI NALOGI	198
POTEK DEJAVNOSTI V UČNI URI Z RAZLIČNIMI IZHODIŠČI ZA	
ZASNOVO LIKOVNOIZRAZNEGA DELA	200
VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA STRATEGIJA.....	201
NAČINI PISANJA POTEKA UČNE URE PO UČNIH KORAKIH, ETAPAH ...	207
CILJNO NAČRTOVANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA DELA	211

VZGOJNI IN IZOBRAŽEVALNI CILJI.....	214
VZGOJNI (AFEKTIVNI) CILJI	214
IZOBRAŽEVALNI (KOGNITIVNI) IN PSIHOMOTORIČNI CILJI	215
SPLOŠNI (DOLGOROČNI) CILJI	219
OPERATIVNI (SPECIFIČNI) CILJI	220
NAČRTOVANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH CILJEV ZA UČNI PROCES	
LIKOVNE DEJAVNOSTI PO MODELU BLOOMOVE TAKSONOMIJE	223
KLASIFIKACIJA IZOBRAŽEVALNIH CILJEV ZA UČNI PROCES	
LIKOVNE DEJAVNOSTI.....	227
KLASIFIKACIJA VZGOJNIH CILJEV ZA UČNI PROCES LIKOVNE	
DEJAVNOSTI	233
VREDNOTENJE IN OCENJEVANJE USPEŠNOSTI UČENCEV	
V UČNEM PROCESU	238
OPISNO IN ŠTEVILČNO OCENJEVANJE UČENČEVEGA	
NAPREDKA, ZAPIS DOSEŽKOV	244
MAPA UČENČEVIH LIKOVNIH IZDELKOV (PORTFOLIO).....	252
NAMEN, CILJI IN NALOGE LIKOVNE DEJAVNOSTI	
V ZGODOVINSKEM RAZVOJU	254
OZAVEŠČANJE PROBLEMATIKE OHRANJANJA	
IN VAROVANJA KULTURNE DEDIŠČINE TER NJENO VREDNOTENJE	289
VREDNOTENJE DEL LIKOVNIH USTVARJALCEV	294
LIKOVNOKULTURNE DEJAVNOSTI NA ŠOLI.....	300
LITERATURA	302
POJMOVNO KAZALO	312

UVOD

Predstavljena vsebina v knjigi je namenjena študentkam in študentom likovne pedagogike in razrednega pouka pedagoških fakultet, vsem učiteljicam in učiteljem, vzgojiteljicam in vzgojiteljem, likovnim pedagoginjam in pedagogom ter tudi vsem drugim, ki so kakor koli povezani z izvajanjem vzgojno-izobraževalnega procesa otrok in mladostnikov pa tudi odraslih (v nadaljevanju bomo za vse navedene poklice uporabljali enotno poimenovanje učitelj).

Besedilo konkretizira didaktične in vsebinske zamisli iz učnega načrta za osnovno in srednjo šolo ter bralca vodi v dojetje temeljnih izhodišč likovne vzgoje in izobraževanja pa tudi smiselnosti predmeta. Usmerja ga v razmišljanje, kako naj oblikuje likovne naloge, načrtuje cilje, metode in oblike dela, da bo lahko likovno (estetsko), ustvarjalno, intelektualno pa tudi vzgojno delo učencev dvignil na višjo raven (v nadaljevanju bomo za posameznika, ki je vključen v učni proces (učenec, dijak), uporabljali enotno poimenovanje učenec).

Vsebina učitelju razkriva tudi posebnosti pouka likovne vzgoje in izobraževanja, ki temeljijo na uravnovesenju razvoja zmožnosti izražanja z besedami in zmožnosti izražanja z likovnimi simboli. Tak pouk odvrča učitelja od tradicionalizma, torej od zagovarjanja teze, da je učenčeva realizacija likovne naloge samo realizacija likovnega motiva (ikonološka plast likovnega izraza) in likovne tehnike ob pasivnem perceptivnem sprejemanju informacij o možnostih uporabe likovnih materialov in pripomočkov (tehnoška plast likovnega izraza). Odvrča pa ga tudi od uporabe neustreznih metod in oblik dela, ki so povezane z didaktično togostjo.

Ker vsebine sledijo zasnovanim programom, bodo učitelji z njihovo pomočjo samostojno uvajali novosti, iskali nove ustvarjalne oblike učenja in izvajali vzgojno-izobraževalni proces po sodobnih likovnih načelih, s tem učence likovno celostno razvijali ter tako dosegli njihovo uspešnost in ustvarjalnost pri pouku.

Avtorja